

DOI 10.33099/2618-1614-2024-26-3-3-10

УДК 355.02(476)

В. П. Тютюнник,

кандидат військових наук, доцент,

Національний інститут стратегічних досліджень

Оновлена Воєнна доктрина Республіки Білорусь: її особливості та нові воєнні загрози для України

Розглянуто особливості основних положень затвердженої 25 квітня 2024 р. Воєнної доктрини Республіки Білорусь. Проаналізовано наведені в них змінені засади її воєнної політики, які передусім посилюють існуючі та створюють нові воєнні загрози для України. За результатами аналізу запропоновані рекомендації щодо врахування та нейтралізації згаданих особливостей і загроз під час реалізації воєнної політики нашої держави в процесі відбиття російської повномасштабної збройної агресії.

Ключові слова: Воєнна доктрина Республіки Білорусь, воєнна політика Республіки Білорусь, агресія Республіки Білорусь проти України, російська нестратегічна ядерна зброя на території Білорусі, воєнні загрози для України, воєнна політика України.

Думки і твердження, викладені у статті, є особистою позицією її автора та не обов'язково відображають офіційні оцінки і висновки Національного інституту стратегічних досліджень і Міністерства оборони України.

© В. П. Тютюнник, 2024

Наприкінці квітня 2024 р. офіційно оприлюднено оновлену Воєнну доктрину Республіки Білорусь [1] (далі – нова Доктрина), попередній варіант якої діяв з 2016 р. [2] (далі – стара Доктрина). На підставі порівняльного аналізу основних положень цих документів необхідно констатувати, що нова та стара Доктрини Республіки Білорусь (РБ) суттєво відмінні за структурою, обсягом наведених у них норм та положень, а також за їхньою юридичною силою.

Зокрема, нова Доктрина має 6 розділів, 14 глав, 6 параграфів та 122 статті, викладені на 32 сторінках, проти лише 5 розділів, 10 глав і 59 статей, наведених на 17 сторінках у старій Доктрині.

До того ж стару Доктрину було затверджено, як зазвичай у минулому, законом, прийнятим Палатою представників (нижньою палатою) та схваленим Радою Республіки (верхньою палатою) Національних зборів (парламенту) РБ.

Натомість нову Доктрину після схвалення в лютому 2024 р. Радою безпеки РБ білоруський парламент уже не розглядав. Вона затверджена 25 квітня 2024 р. рішенням Всебілоруських народних зборів на першому засіданні цього «особливого (вищого) представницького (колективного) органу» [3], а реально – надпарламенту). Він був створений у лютому 2022 р., після відомих подій 2020 р. навколо результатів президентських псевдовиборів, за підсумками проведення псевдореферендуму та внесення необхідних змін до конституції РБ.

Цей орган очолює самопроголошений президент РБ О. Лукашенко. До складу органу входять 1200 делегатів, які є представниками законодавчої, виконавчої та судової влади, місцевих рад депутатів і «громадянського суспільства», яке фактично знищене в цій диктаторській країні. Він має «визначати стратегічні напрями розвитку суспільства та держави, ... затверджувати основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики, брати безпосередню участь у формуванні воєнної політики держави, сприяти її реалізації шляхом затвердження Концепції національної безпеки та Воєнної доктрини Республіки Білорусь» тощо.

В офіційних повідомленнях білоруських ЗМІ стосовно прийняття нової Доктрини підкреслювалося, що її редакція «не передбачає кардинальної ревізії положень воєнної політики держави. Актуальні положення залишилися незмінними, збережено її оборонний характер» [4].

Насправді ж головною особливістю нової Доктрини є визначення в ній **кардинально змінених засад воєнної політики РБ**, порівняно із засадами, котрі були в старій Доктрині.

Найперше в ній містяться принципово *змінені оцінки воєнно-політичної обстановки у світі*, на європейському континенті, навколо та всередині Білорусі.

У цьому контексті варто нагадати, що в старій Доктрині такі оцінки викладалися лише на одній сторінці у 5 статтях глави 3 у доволі дипломатичній, загальній та обтічній формі. Зокрема, в них не було посилянь на Захід, США, Україну та інші конкретні держави, їхні економічно-політичні чи військово-політичні союзи (НАТО, ЄС тощо). Підкреслимо, що так це було сформульовано у 2016 р., на другому році збройної агресії Росії проти України, після воєнної окупації нею Криму та створення так званих «ДНР» і «ЛНР» [5].

У згаданих оцінках ішлося про «зростання інтенсивності та динамічності процесів» у воєнно-політичній обстановці, загострення боротьби держав та їхніх коаліцій «за лідируючі позиції у світі», «контроль над ринками» і «рухом сировинних ресурсів». Підкреслювалося, що «геополітичні центри прагнуть розширення зон свого стратегічного впливу» і це призводить до «утиску та блокування інтересів інших держав». А окремі країни «прагнуть забезпечити своє лідерство», застосовуючи воєнні засоби для досягнення своєї мети.

Наголошувалося також, що «застосування воєнної сили в обхід норм чинного міжнародного права дестабілізує міжнародну обстановку». Вказувалося, що «втручання у внутрішні справи окремих держав, зокрема європейських», може провокувати внутрішні збройні конфлікти, дестабілізуючи ситуацію в регіоні та погрожуючи міжнародній безпеці. Згадувалися концепції та механізми зміни з «використанням воєнної сили чинної державної влади в інших країнах або порушення їхньої територіальної цілісності».

Чи могли такі оцінки стосуватися не лише дій Заходу, а й Росії проти України та інших її сусідів? Вважаємо, як і незалежні білоруські експерти [5, 6], що могли.

Слід також звернути увагу на те, що у згаданих статтях глави 3 старої Доктрини містились оцінки воєнно-політичної обстановки *лише навколо РБ*, оскільки така обстановка *всередині країни* вважалася стабільною та безпечною.

У новій Доктрині вже на 2,5 сторінках у 14 статтях теж у главі 3 цілком по-іншому сформульовані оцінки основних тенденцій розвитку воєнно-політичної обстановки у світі, на європейському континенті, навколо Білорусі та особливо всередині країни. Важливо, що вони мають різкий, виключно антизахідний характер. Докладно зупинятися на цих оцінках немає сенсу, оскільки вони повторюють загальновідомі антиамериканські, антиєвропейські та антинаатовські наративи і штампи російських очільників та пропагандистів.

Зокрема стверджується, що США та «колективний Захід» ведуть протиборство «з іншими геополітичними центрами сили», «прагнучи зберегти свою гегемонію, ...

намагаються здійснювати контроль за ресурсами планети». Це «провокує гостру конфронтацію ... і сприяє розбалансуванню існуючих механізмів стримування та противаг у воєнній сфері». І саме вони (а не Росія!) спровокували воєнний конфлікт в Україні, який «створив осередок напруженості на кордонах» Білорусі.

Також наголошується, що «США і Велика Британія» (а не Росія!), діючи «в окупаційній логіці» (?), створюють «осередки напруженості в Європі». Зазначається, що НАТО є «інструментом експансії та сприяє встановленню американського контролю над європейським континентом» і здійснює «нічим не обґрунтоване розширення» цього Альянсу.

Відмічається «підвищення агресивності політики Польщі та країн Балтії, ... їхня активна мілітаризація» та «спроби необґрунтовано звинуватити Білорусь в ескалації обстановки». Указані держави звинувачуються у здійсненні «неприкритого втручання у внутрішні справи» РБ, спробах «зміни конституційного устрою» в ній та «приведення до влади підконтрольних Заходу політичних сил шляхом реалізації сценаріїв “кольорової революції”». Зазначається, що це «підвищує ймовірність переходу до насильницьких методів, ... провокування в Республіці Білорусь внутрішнього збройного конфлікту».

З урахуванням такої цілковито зміненої, проросійської оцінки воєнно-політичної обстановки у світі, на європейському континенті, навколо та всередині Білорусі в новій Доктрині по-іншому визначені термін «воєнна небезпека», класифікація та пріоритети воєнних небезпек для РБ.

У старій Доктрині воєнна небезпека розглядалась (у статті 4) як «стан воєнно-політичної обстановки, що характеризується інтересами, намірами, можливостями, діями держав (коаліцій держав), а також недержавних суб'єктів, включаючи терористичні та екстремістські організації, які, за певних геополітичних, воєнно-стратегічних, суспільно-політичних та економічних умов, можуть призвести до воєнного конфлікту».

У новій Доктрині воєнна небезпека вже визначається (у статті 5), як і в російській Воєнній доктрині, таким чином: «Воєнна небезпека – стан міждержавних чи внутрішньодержавних відносин, що характеризується інтересами, намірами, можливостями, діями держав (коаліцій держав), а також недержавних суб'єктів, які за певних геополітичних, військово-стратегічних, суспільно-політичних та економічних умов можуть призвести до воєнного конфлікту».

Тому в Білорусі стан внутрішньодержавних відносин, який за певних умов може призвести до воєнного конфлікту, відтепер віднесений до воєнної небезпеки. Але докладніше про це йтиметься далі.

Оскільки в статті використовуються поняття «воєнний конфлікт», «війна» та «збройний конфлікт», є сенс навести їхні визначення в новій Доктрині (у статті 5):

«...воєнний конфлікт – форма розв’язання протиріч у міждержавних чи внутрішньодержавних відносинах із застосуванням воєнної сили (засобів збройної боротьби) протиборчими сторонами, що охоплює війни та збройні конфлікти;

війна – соціально-політичне явище, яке є крайньою формою розв’язання політичних, економічних, ідеологічних, національних, релігійних, територіальних та інших протиріч між державами, народами, націями та соціальними групами із застосуванням воєнної сили (засобів збройної боротьби) протиборчими сторонами;

збройний конфлікт – одна з форм розв’язання внутрішньодержавних і міждержавних протиріч за допомогою обмеженого застосування засобів збройної боротьби протиборчими сторонами в межах території однієї держави (внутрішній збройний конфлікт) чи воєнної сили державами (міжнародний збройний конфлікт), за якої Республіка Білорусь не переходить до стану війни».

Зміст перелічених термінів несуттєво відрізняється від їхнього змісту, наведеного в старій Доктрині (в статті 4), а тому зупинятися на цьому недоцільно.

Визначена в новій Доктрині класифікація воєнних небезпек (у статтях 20–22) відтепер здійснюється за ступенем їхньої ескалації та характером таких небезпек. Так, воєнні небезпеки поділяються *за ступенем ескалації* за рівнями: ризику; виклику; воєнної загрози; безпосередньої загрози агресії, що є вищим рівнем воєнної загрози. У старій Доктрині воєнні небезпеки розглядалися лише за рівнями ризику і виклику та воєнної загрози.

Особливістю є також те, що в новій Доктрині конкретніше викладений зміст воєнних небезпек окремо за рівнями ризику, виклику, воєнної загрози та безпосередньої загрози агресії.

Крім того, у старій Доктрині воєнні небезпеки поділялися за характером на зовнішні та внутрішні, а зовнішні воєнні небезпеки вважалися пріоритетними, порівняно з внутрішніми. При цьому внутрішні воєнні небезпеки розглядалися за ступенем ескалації лише за рівнями ризиків і викликів, тоді як зовнішні – за рівнями ризиків, викликів та воєнної загрози.

У новій Доктрині воєнні небезпеки також поділяються за характером на внутрішні й зовнішні. Однак першими, пріоритетними серед них, визначені *внутрішні* воєнні небезпеки. Саме тому положення щодо основних потенційних внутрішніх воєнних небезпек для РБ викладені у відповідному параграфі 1 глави 4 нової Доктрини окремо за рівнями ризику, виклику та воєнної загрози. І лише після цього в параграфі 2 наво-

даються основні потенційні *зовнішні* воєнні небезпеки для РБ.

Як вдало зауважили незалежні білоруські експерти, ворог внутрішній є особисто для О. Лукашенка страшнішим за НАТО, Захід, Україну тощо [5, 6]. Адже реалізація саме внутрішніх небезпек (повстання, революції, заколоту тощо) здатна ліквідувати режим його одноосібної влади. Тому в новій Доктрині такі небезпеки не випадково віднесені до *воєнних* небезпек з метою покладання завдань з їх нейтралізації передусім на збройні сили. Добре відомо, що їм диктатори довіряють у цій справі більше, ніж спецслужбам, поліції та іншим силовим структурам.

Але про штучність віднесення до воєнних небезпек згаданих внутрішніх небезпек свідчить також зміст найперших з них, зокрема: «...пропаганда ідей, розробка планів щодо зміни чинної влади ... з використанням засобів збройної боротьби»; «поширення ідей космополітизму, апатридизму та інших, які ведуть до відмови від традиційних духовно-моральних цінностей та орієнтирів»; «здійснення агітації, що підриває довіру населення ... до військово-політичного керівництва держави та її рішень»; «переростання ворожнечі ... з ідейно-політичних переконань ... у масові заворушення».

З огляду на таку пріоритетність *воєнних* небезпек для РБ, у новій Доктрині міститься **суттєво змінена класифікація воєнних конфліктів**, які можуть бути розв’язані проти неї або до яких вона може залучатися. Нагадаємо, що в старій Доктрині вони поділялися (у статті 26), як і в російській Воєнній доктрині, на: великомасштабну війну, регіональну війну, локальну війну, міжнародний збройний конфлікт, внутрішній збройний конфлікт.

Відтепер у новій Доктрині згадані воєнні конфлікти класифікуються та пріоритетизуються по-іншому (в статті 31), поділяючись на: внутрішній збройний конфлікт; міжнародний збройний конфлікт; міждержавну війну; коаліційну війну. Тобто *в новій Доктрині внутрішній збройний конфлікт нині визначений для РБ пріоритетним та найімовірнішим*. Він може бути розв’язаний на її території з метою насильницької зміни конституційного устрою та/або територіальної цілісності держави внаслідок інспірованої ззовні діяльності терористичних та екстремістських організацій, спрямованої на дестабілізацію обстановки і загострення внутрішньополітичних протиріч, порушення національної єдності в країні (стаття 34).

Для забезпечення можливості застосування збройних сил у внутрішньому збройному конфлікті до нової Доктрини внесені окремі положення щодо застосування в ньому воєнної сили. Їх не було в старій Доктрині.

Зокрема, воєнна сила може застосовуватись у мирний час із метою недопущення дестабілізації обстановки в країні в рамках антикризового реагування,

тимчасового запровадження спеціальних правових режимів функціонування держави, локалізації осередків напруженості та збройного протистояння ворогуючих сторін, їх роз'єднання і роззброєння, вироблення взаємоприйнятних умов розв'язання протиріч на правовій основі (статті 60, 63).

У свою чергу, міжнародний збройний конфлікт може стати наслідком спроб інтернаціоналізації внутрішнього збройного конфлікту шляхом втручання інших країн (коаліцій країн) у внутрішні справи РБ під виглядом проведення «миротворчих операцій» або результатом ескалації воєнно-політичної кризи. Не виключається можливість втягування Білорусі в міжнародний збройний конфлікт унаслідок розширення осередків збройних конфліктів з території суміжних держав (стаття 36).

У цьому контексті вельми специфічним видається наведене в новій Доктрині (у статті 37) положення:

«37. Виконуючи взяті на себе союзницькі зобов'язання, Республіка Білорусь не бере участь у воєнній агресії [виділено нами. – Авт.], але визнає можливість участі в міжнародному збройному конфлікті за межами своєї території в рамках забезпечення колективної безпеки та діяльності з підтримання міжнародного миру і безпеки».

У новій Доктрині двадцять два рази вживається термін «агресія», зміст якого визначений Генеральною Асамблеєю ООН у Резолюції № А/RES/3314(XXIX) від 14 грудня 1974 р. [7]. Водночас дев'ять разів використовується поняття «збройна агресія» та лише один раз, а саме у вказаній статті нової Доктрини, – поняття «воєнна агресія». Вважаємо, що за таких умов додавання до терміна «агресія» різних прикметників на кшталт «збройна», «воєнна» тощо не змінює сутність цього терміна, адже головне полягає в тому, що відповідно до згаданих положень міжнародного права Білорусь із 24 лютого 2022 р. щодо України є державою-агресором.

Відомо, що російські війська на початку повномасштабної збройної агресії наступали з півночі на Київ саме з території РБ, а також до жовтня 2022 р. завдавали з її території повітряні удари по об'єктах в Україні. Нагадаємо, що згідно з пунктом f) статті 3 згаданої Резолюції ООН актом агресії є «дія держави [у даному випадку – РБ], котра дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження іншій державі [у даному випадку – РФ], використовувалася цією іншою державою [РФ] для вчинення акту агресії проти третьої держави [у даному випадку – України]».

І жодним чином не можна виключати, що в майбутньому територія, військова інфраструктура та повітряний простір Білорусі знову будуть використані Росією для обстрілів українських міст і наступу російських військ на північній ділянці кордону України.

З огляду на це в новій Доктрині багато положень є голослівними, нікчемними та хибними. Ідеться, зокрема, про положення щодо неучасті РБ у воєнній агресії під час виконання взятих на себе союзницьких зобов'язань (стаття 37); дотримання непорушності кордонів і територіальної цілісності інших держав (пункт 46.2); поваги до їхньої політичної незалежності і державного суверенітету, визнання їхнього права вирішувати питання забезпечення власної національної безпеки відповідно до їхніх інтересів без заподіяння шкоди безпеці інших держав (пункт 46.3); неприпустимості розв'язання проти них агресії (частина перша статті 47).

У цьому документі є багато інших подібних прикладів невідповідності між проголошеними в ньому «миролюбними», виключно «оборонними» засадами білоруської воєнної політики та реальними діями з їх реалізації.

Тому доки на білоруській території залишатимуться російські військові бази та війська, особливо російська ядерна зброя, РБ має розглядатися як воєнний противник щодо України, який бере участь у збройній агресії проти нашої держави. До речі, нещодавно О. Лукашенко сам назвав себе «співагресором Путіна» [8].

Особливістю нової Доктрини є й те, що РБ, відповідно до положень раніше згадуваної статті 37, уперше з 1990 р. може брати участь у міжнародному збройному конфлікті за межами своєї території в рамках забезпечення колективної безпеки та діяльності з підтримання міжнародного миру та безпеки.

Міждержавною війною в новій Доктрині вважатиметься війна між Білоруссю та однією з держав (як правило, сусідньою) в межах протиборчих сторін із задіянням військового потенціалу тільки цих держав, яка зачіпатиме виключно їхні національні інтереси (територіальні, політичні, економічні тощо). Вона може бути наслідком ескалації міжнародного збройного конфлікту, а також результатом нападу іншої держави на РБ, тобто акту збройної агресії з боку іншої держави проти Білорусі (стаття 39).

Уперше в новій Доктрині вводиться нове поняття – коаліційна війна. Вона відбуватиметься між коаліціями (союзами, блоками) держав за участю РБ та вестииметься їхніми збройними силами (угрупованнями військ (сил) з рішучими воєнно-політичними цілями (стаття 5). Ця війна може бути результатом ескалації міждержавної війни або міжнародного збройного конфлікту за участю Білорусі, а також агресії проти Союзної держави [РФ та РБ], держав – членів ОДКБ з боку геополітичних центрів сили й очолюваних ними воєнних коаліцій (воєнно-політичних об'єднань). Коаліційна війна може вестися як у межах окремого регіону, так і охоплювати значну частину території світу (стаття 42).

При цьому зазначається, що в коаліційній війні протиборчі сторони переслідуватимуть рішучі воєнно-політичні цілі, спрямовані на послаблення своїх геополітичних суперників «аж до знищення їх як самостійних суб'єктів міжнародних відносин» (стаття 43), використовуючи, зокрема, весь спектр звичайних засобів ураження і погрожуючи переходом до застосування ядерного, біологічного та інших видів зброї масового ураження (стаття 44).

Видається, що термін «коаліційна війна» вигаданий у новій Доктрині не випадково, а насамперед щоб обґрунтувати можливе залучення білоруських збройних сил до безпосереднього ведення російської війни в Україні «необхідністю захисту Союзної держави від агресії коаліції західних держав». Про таку агресію вже говорять російські очільники [9] та їхні пропагандисти.

З огляду на наведені зміни у класифікації воєнних конфліктів, які можуть бути розв'язані проти РБ або до яких вона може залучатись, у новій Доктрині окремо наводяться положення стосовно застосування воєнної сили в рамках виконання її союзницьких зобов'язань та участі в діяльності з підтримання міжнародного миру і безпеки (у главі 9). У них наголошується насамперед на тому, що Білорусь у рамках виконання союзницьких зобов'язань застосовуватиме військову силу відповідно до норм міжнародного права, чинних міжнародних договорів і національного законодавства виходячи з поточної воєнно-політичної та стратегічної обстановки і можливих варіантів її розвитку.

Мінськ розглядатиме будь-які дії із застосуванням воєнної сили, спрямовані проти будь-якої з держав – учасниць Союзної держави, як зазіхання на Союзу державу загалом і вживатиме відповідних заходів у відповідь з використанням усіх сил і засобів, які є в його розпорядженні. Усі питання організації застосування військової сили в цьому випадку вирішуватимуться у складі регіонального угруповання російських та білоруських військ (сил).

Варто звернути увагу на те, що у старій Доктрині стисло викладалися лише чотири загальні цілі воєнної політики Білорусі (у статті 17):

- захист її незалежності, територіальної цілісності, суверенітету і конституційного ладу;
- забезпечення воєнної безпеки;
- зміцнення глобальної та регіональної безпеки, внутрішньополітичної стабільності в країні для запобігання воєнним конфліктам;
- розвиток воєнної організації держави, підтримка її готовності до збройного захисту в будь-яких умовах обстановки, вдосконалення форм і способів використання цієї організації.

При цьому жодним чином не передбачалося залучення РБ у рамках Союзної держави до можливої російської агресії проти будь-якої країни. Але це не вплинуло на рішення О. Лукашенка щодо участі Білорусі в розпочатій з її території 24 лютого 2022 р. російській повномасштабній збройній агресії проти України.

У новій Доктрині визначені вже сім певним чином розширених та скорегованих цілей воєнної політики РБ (у статті 49), а саме:

- забезпечення воєнної безпеки переважно за допомогою створення умов, що унеможливають виникнення воєнного конфлікту за її участю;
- гарантований збройний захист у разі збройної агресії проти Білорусі або розв'язання внутрішнього збройного конфлікту;
- підтримка обороноздатності держави, її воєнної організації та населення на рівні, що забезпечує своєчасне реагування на можливе зростання ступеня воєнної небезпеки;
- розвиток воєнної організації та її адаптація до змін у характері сучасних воєнних конфліктів, удосконалення форм і способів застосування воєнної сили;
- розвиток і зміцнення систем колективної безпеки в рамках Союзної держави, ОДКБ та СНД;
- формування нових ефективних систем глобальної та регіональної безпеки, що сприяють відновленню взаємної довіри, досягненню воєнної рівноваги сил у Європі на мінімальних рівнях оборонної достатності, припиненню воєнного протистояння та перегонів озброєнь;
- просування ініціатив щодо підтримки міжнародного миру і безпеки під егідою ООН, ОБСЄ та ОДКБ.

Характерно, що першою ціллю воєнної політики (за пріоритетністю і новою за змістом) є «забезпечення воєнної безпеки [Білорусі] переважно за допомогою створення умов, які унеможливають виникнення воєнного конфлікту за її участю». Для її реалізації, зокрема в рамках Союзної держави, передбачено «вибудувати воєнно-стратегічні відносини з РФ для надійного стримування збройної агресії, вживати заходів щодо зміцнення єдиного оборонного простору та підтримання воєнного потенціалу цього міждержавного об'єднання на рівні, що забезпечує воєнну безпеку та збройний захист держав-учасниць» (пункт 50.1).

На нашу думку, немає сенсу предметно аналізувати згадані цілі воєнної політики РБ та положення стосовно їх реалізації, враховуючи її участь у російській повномасштабній війні проти України, бо наведені в них слова щодо «унеможливлення виникнення воєнного конфлікту за її участю» та «вибудовування воєнно-стратегічних відносин з РФ для надійного стримування агресії» не повинні вводити в оману.

Тож під час реалізації воєнної політики, здійснення в Україні оборонного планування та планування оборони рекомендується враховувати можливість нового наступу з території РБ не лише російських, а й білоруських військ, нанесення з її території повітряних ударів по об'єктах у нашій державі, у тому числі із застосуванням російської нестратегічної ядерної зброї.

У новій Доктрині істотно змінений зміст і майже *втричі збільшений обсяг положень з питань забезпечення воєнної безпеки РБ*. Вони викладені у двох параграфах і 19 статтях, тоді як у старій Доктрині – лише у п'яти статтях.

Насамперед до неї внесене вкрай важливе та небезпечне для України *положення щодо розміщення Білоруссю на власній території російської ядерної зброї* (в частині другій статті 58) без зазначення в ньому, чи буде така зброя за класом нестратегічною, стратегічною чи першою та другою водночас. Видається, що це зроблено навмисно, з метою подальшого залякування політиків і населення європейських держав загрозою виникнення нібито з їхньої вини першої та останньої для людства світової ядерної війни. У даному контексті варто нагадати таке.

Рік тому була укладена білорусько-російська угода про утримання російської нестратегічної ядерної зброї у спеціальному сховищі на території РБ [10]. Це стало черговим спільним кроком РФ та РБ з подальшої ескалації у війні проти України. На жаль, у відповідь наші західні партнери обмежилися лише оголошенням заяв щодо «засудження такого кроку Кремля» [11].

Необхідно звернути увагу на те, що як тоді, так і нині багато політиків, експертів і журналістів замість терміна «*нестратегічна ядерна зброя*» вживають термін «*тактична ядерна зброя*», вважаючи їх синонімами. Однак це є серйозною помилкою. Відомо, що згідно із Глосарієм термінів та визначень з ядерної тематики «Росія – НАТО» [12], російська *нестратегічна* ядерна зброя охоплює всю ядерну зброю, що не входить до класу *стратегічної* ядерної зброї, тобто ядерну зброю *дальністю менше 5500 км*, у тому числі:

- *тактичну* ядерну зброю дальністю до 300 км;
- *оперативну* ядерну зброю дальністю до 500 км.

За таких умов Росія може завдавати з території Білорусі удари по об'єктах в Україні, Польщі, державах Балтії та в інших країнах *нестратегічною* ядерною зброєю, а саме оснащеними ядерними боеприпасами:

- балістичними ракетами тактичного ракетного комплексу «Точка-У» (з дальністю польоту до 120 км);
- балістичними ракетами оперативно-тактичного ракетного комплексу «Іскандер-М» (з дальністю польоту до 500 км);
- крилатими ракетами оперативно-тактичного ракетного комплексу «Іскандер-К» (з дальністю польоту до 500 км);

- аеробалістичними гіперзвуковими ракетами «Кинджал» (з дальністю польоту до 2000 км).

На нашу думку, немає сенсу розглядати нанесення згаданих ударів ядерними бомбами вільного падіння російськими бойовими літаками та, тим паче, білоруськими застарілими штурмовиками Су-25. Їх проникнення вглиб території України на 100–500 км є малоімовірним, урахувавши високу ефективність нашої системи протиповітряної оборони в боротьбі з пілотованою авіацією противника. Нині російські бойові літаки такі рейди під час війни не здійснюють.

Зважаючи на сказане, **Росія здатна завдати розміщеною в РБ нестратегічною ядерною зброєю ядерні удари по об'єктах, розташованих майже на всій території України, не боячись отримати у відповідь такі самі ядерні удари по об'єктах на власній території**. І така зброя проти нашої держави є **стратегічною** та вкрай небезпечною. Можна прогнозувати, що в разі ухвалення Кремлем рішення щодо її застосування по об'єктах в Україні, це, найімовірніше, відбудеться саме з території Білорусі, яку одразу буде безпосередньо втягнуто в повномасштабну війну проти нашої держави з використанням ядерної зброї.

При цьому необхідно враховувати також те, що Україна досі утримується від нанесення превентивних ударів по російських та білоруських військових об'єктах, розташованих на території РБ. А знищення в польоті згаданих російських балістичних, крилатих та аеробалістичних гіперзвукових ракет з ядерними боеприпасами над нашою територією є дуже складною проблемою через україно обмежену кількість у Збройних Силах України сучасних засобів протиракетної оборони.

У вказаному контексті вельми цікавим для України, на наш погляд, є наведене в новій Доктрині обґрунтування рішення О. Лукашенка щодо розміщення на території РБ російської ядерної зброї (в частині другій статті 58):

«Розміщення Республікою Білорусь на власній території ядерної зброї Російської Федерації ... є вимушеною реакцією на недотримання західними країнами-гарантами умов Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням Республіки Білорусь до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештського меморандуму)».

Як відомо, Україна теж підписала в 1994 р. цей горезвісний Меморандум. У ньому США, Велика Британія та Росія надавали нашій державі гарантії безпеки в обмін на її ядерне роззброєння. Однак ще у 2014 р. остання з них брутально порушила його, анексувавши Крим та розв'язавши збройний конфлікт на Донбасі, а в лютому 2022 р. – повномасштабну війну проти України.

З урахуванням зазначеного, *рекомендується у відповідь на розміщення РФ та РБ російської нестратегічної ядерної зброї на території Білорусі вжити низку адекватних та «дзеркальних»/симетричних заходів.*

Передусім Україні доцільно було б укласти зі США угоду щодо утримання американської нестратегічної ядерної зброї у спеціальному сховищі на території нашої держави до її вступу до НАТО, обґрунтувавши це вимушеною відповіддю на недотримання РФ умов Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештського меморандуму), а також на розміщення російської нестратегічної ядерної зброї на території РБ. США, будучи одним з гарантів безпеки України за згаданим Меморандумом, завдяки здійсненню такого кроку виконали би свої відповідні зобов'язання.

Крім того, згодом варто було би побудувати на території України для зберігання вказаної американської ядерної зброї відповідне спеціальне сховище. Водночас слід також підготувати декілька українських екіпажів і бойових літаків F-16, які будуть передані Україні західними партнерами, до застосування зазначеної ядерної зброї та періодично проводити з ними відповідні військові навчання.

У новій Доктрині вперше визначені основи *підготовки* оборони Білорусі (у параграфі 2 глави 7), головні напрями яких деталізуватимуться в Плані оборони РБ.

Також уперше в ній містяться (у главі 8) положення щодо вирішення воєнних конфліктів шляхом «рішучого застосування воєнної сили з одночасним вжиттям *невоєнних заходів*, виходячи з воєнно-політичної та стратегічної обстановки, характеру розпочатого воєнного конфлікту».

При цьому докладніше, ніж у старій Доктрині, викладаються питання, пов'язані зі *збройним захистом* держави, основою якого є застосування *воєнної сили* (у статті 75). Такий захист спрямовуватиметься на відбиття нападу за допомогою сил та засобів збройної боротьби, припинення застосування воєнної сили і на безпосереднє знищення (роззброєння) противника, який завдає шкоди національним інтересам РБ (стаття 75).

У свою чергу, невоєнні заходи спрямовуватимуться на недопущення ескалації воєнних конфліктів, утруднення та припинення використання противником у них воєнної сили (засобів збройної боротьби), а також створення необхідних умов для ефективного застосування структурних компонентів воєнної організації держави в рамках збройного захисту (стаття 76).

У новій Доктрині встановлено, що основою оборони РБ є її збройний захист. Крім того, наводяться засади такого захисту (в параграфі 1 глави 8), передусім шляхи та цілі його досягнення/забезпечення у внутріш-

ньому збройному конфлікті, в міждержавній війні та в коаліційній війні. Треба ще раз звернути увагу на те, що внутрішній збройний конфлікт у даному випадку також визначений пріоритетним під час ведення збройного захисту РБ. Водночас окремо розглядаються засади реалізації невоєнних заходів під час розв'язання згаданих воєнних конфліктів (у параграфі 2 глави 8).

У новій Доктрині дещо по-іншому змістовно та ширше за обсягами, ніж у старій Доктрині, викладені положення щодо воєнної організації держави, основ управління нею, функцій та завдань її складових (у главі 10), воєнного будівництва (у главі 11), основ економічного забезпечення воєнної безпеки і збройного захисту (у главі 12), розвитку оборонного сектору економіки (у главі 13) та військово-технічного співробітництва РБ (у главі 14).

У згаданих положеннях, серед іншого, визначені (у статті 117) *пріоритети* з розроблення в довгостроковій перспективі для збройних сил та інших військ РБ таких багатофункціональних (багатоцільових) зразків (систем) озброєння і військової та спеціальної техніки:

- автоматизованих систем управління військами та зброєю;
- систем (засобів) зв'язку;
- систем (засобів) радіоелектронної розвідки, радіоелектронної боротьби, контрбатареїної боротьби;
- безпілотних авіаційних комплексів різного призначення;
- оптичних та оптико-електронних засобів, розвідувально-вогневих модулів;
- ракетної техніки та технологій;
- артилерійських систем і боєприпасів до них;
- бронетанкової техніки;
- уніфікованих (модульних) засобів мобільності;
- стрілецької зброї та боєприпасів до неї;
- систем (засобів) забезпечення інформаційної безпеки, засобів інформаційного забезпечення військ та інформаційного протидіювання;
- предметів екіпірування та спорядження військовослужбовців, індивідуальних засобів захисту.

Висновки

Підсумовуючи, слід констатувати, що в новій Воєнній доктрині РБ багато положень, які стосуються саме України, російської повномасштабної збройної агресії та війни проти нашої держави, є декларативними і пропагандистськими, а деякі з них – голосливими, нікчемними та хибними. Ідеться, зокрема, про положення щодо:

- неучасті Білорусі у воєнній агресії при виконанні взятих на себе союзницьких зобов'язань;
- дотримання нею непорушності кордонів і територіальної цілісності інших держав;

- поваги до їхньої політичної незалежності та державного суверенітету, визнання їхнього права вирішувати питання забезпечення власної національної безпеки відповідно до їхніх інтересів без заподіяння шкоди безпеці інших держав;

- неприпустимості розв'язання проти них агресії.

У цьому документі є багато інших прикладів невідповідності між проголошеними нібито «миролюбними», виключно «оборонними» засадами воєнної політики РБ та діями з їх реалізації на практиці. І тому поки на її території залишатимуться російські військові бази та війська, особливо російська ядерна зброя, РБ має розглядатись як воєнний противник щодо України, який бере участь у збройній агресії проти нашої держави.

Принциповою особливістю нової Воєнної доктрини Білорусі є визначення в ній кардинально змінених засад її воєнної політики, які посилюють наявні та створюють нові воєнні загрози для України. Насамперед це стосується можливого безпосереднього залучення білоруських збройних сил до ведення разом з російськими збройними силами «коаліційної війни» в Україні для нібито «захисту Союзної держави від агресії коаліції західних держав», у тому числі із застосуванням розміщеної на її території російської ядерної зброї.

Згадані та інші особливості нової Воєнної доктрини РБ варто враховувати під час реалізації воєнної політики України, здійснення оборонного планування та планування її оборони. Адекватною та симетричною відповіддю на загрозу застосування російської нестратегічної ядерної зброї з території РБ проти України може бути укладання зі США угоди щодо розміщення американської нестратегічної ядерної зброї на території нашої держави до її вступу до НАТО, з огляду на недотримання РФ умов Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештського меморандуму) та розміщення російської нестратегічної ядерної зброї на території РБ.

Перелік літератури

1. Военная доктрина Республики Беларусь [Електронний ресурс] : утверждена решением Всебелорусского народного собрания № 6 от 25 апреля 2024 г. // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа : <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=P924v0006>.

2. Военная доктрина Республики Беларусь [Електронний ресурс] : утверждена Законом Республики Беларусь № 412-З от 20 июля 2016 г. // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа : <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=H11600412>.

3. Всебелорусское народное собрание [Електронний ресурс] // Официальный сайт Республики Беларусь. – Режим доступа : <https://www.belarus.by/ru/government/all-belarusian-peoples-congress>.

4. Делегаты ВНС утвердили Концепцию нацбезопасности и Военную доктрину [Електронний ресурс] // БЕЛТА. – Режим доступа : <https://www.belta.by/society/view/delegaty-vns-utverdili-kontseptsiyu-natsbezopasnosti-i-voennuju-doktrinu-630487-2024>.

5. Ленкевич И. Новая военная доктрина: враг внутренней страшной НАТО [Електронний ресурс] / И. Ленкевич // Reformation. – Режим доступа : <https://reform.news/novaja-voennaja-doktrina-vrag-vnutrennij-strashnee-nato>.

6. Нержын Г. Вайна на чужой зямлі, злы Захад і касмапаліты. Што трэба ведаць пра новую Ваенную дактрыну [Електронний ресурс] / Г. Нержын // BELSAT. – Режим доступа : <https://belsat.eu/81221171/вайна-на-чужой-зямл-злы-захад-касмапалты-што-трэба-ведаць-пра-новую-ваенную-дактрыну>.

7. Определение агрессии [Електронний ресурс] : утверждено резолюцией 3314 (XXIX) Генеральной Ассамблеи от 14 декабря 1974 г. // ООН. Конвенции и соглашения. – Режим доступа : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml.

8. Лукашенко: необходимости вступления Беларуси в боевые действия нет и не будет [Електронний ресурс] // БЕЛТА. – Режим доступа : <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-neobhodimosti-vstuplenija-belarusi-v-boevye-dejstviya-net-i-ne-budet-627607-2024>.

9. Инаугурационная речь Владимира Путина. Полный текст [Електронний ресурс] // Интерфакс. – Режим доступа : <https://www.interfax.ru/russia/959355>.

10. Хренин и Шойгу подписали документы о порядке хранения нестратегического ядерного оружия в Беларуси [Електронний ресурс] // БЕЛТА. – Режим доступа : <https://www.belta.by/society/view/hrenin-i-shojgu-podpisali-dokumenty-o-porjadke-hranenija-nestrategicheskogo-jadernogo-oruzhija-v-568450-2023>.

11. У Північноатлантичному альянсі засудили розміщення ядерної зброї РФ у Білорусі [Електронний ресурс] // Укрінформ. – Режим доступа : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3861136-u-nato-zasudili-rozmisenna-adernoi-zbroi-rf-u-bilorusi.html>.

12. Глоссарий терминов и определений по ядерной тематике «Россия-НАТО» [Електронний ресурс] // НАТО. – Режим доступа : <https://www.nato.int/docu/glossary/rus-nuclear>.